

บทที่ 2

ความหมายและที่มาของสารคดีขลุ่ยตามนัด

ความหมายของรายการสารคดี (DOCUMENTARY)

คำว่า "สารคดี" นี้โดยทั่วไปใช้กันทั้งทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และ ภาพยนตร์จากสหภาพกรมสื่อมวลชนได้ให้คำบัญญัติความหมายเกี่ยวกับสารคดีไว้ดังนี้

ทางด้านวิทยุ รายการสารคดี (DOCUMENTARY) คือรายการเล่าเรื่อง (บรรยาย) ความรู้และการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ บทประพันธ์ที่สร้างเป็นแบบละคร ทางด้านโทรทัศน์ รายการสารคดี คือรายการที่ถ่ายทอดเหตุการณ์หรือสภาวะ เป็นจริงให้ผู้ชมได้ชม

สำหรับในทางภาพยนตร์นั้น ภาพยนตร์สารคดี (DOCUMENTARY FILM) หมายถึง ภาพยนตร์ที่บันทึกเหตุการณ์ตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น เกี่ยวกับเรื่องราวทาง ประวัติศาสตร์ ชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคล วิถีชีวิตของกลุ่มชนหรือสังคมอื่นที่น่าสนใจ เป็นต้น ในภาพยนตร์ดังกล่าวนี้ อาจมีการแสดงเป็นละคร หรือนาฏการ (DRAMALIZATION) แทรกเข้าไปด้วย เพื่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้ชมมากขึ้น²

นอกจากนี้ จอห์น เกรียสัน นักวิชาการชาวอังกฤษได้ให้นิยามคำว่า "สารคดี" เป็นการแสดงความคิดสร้างสรรค์ถ่ายทอดมาจากความเป็นจริง³

² สนั่น ปัทมะทิบ, สหภาพกรมสื่อมวลชน เล่มที่ 4, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 101

³ บรรจง โกศลวัฒน์, ภาพยนตร์สารคดี, (กรุงเทพมหานคร: คณะวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), หน้า 3-13

รายการสารคดี หมายถึง รายการที่เสนอเรื่องราวเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
 อย่างลึกซึ้งโดยมีการนำเสนอในรูปแบบเดียวหรือหลายรูปแบบต่อเนื่องกันไป ซึ่งถือ
 ว่าเป็นการเสนอเรื่องราวที่มีทั้งเอกภาพ (UNITY) และความหลากหลาย (VARIETY)

รายการสารคดีเป็นการจำแนกรายการตามรูปแบบรายการไม่จำกัดว่าเนื้อหา
 ของรายการจะเป็นความรู้ ข่าวสาร หรือบันเทิง แต่สัดส่วนเนื้อหาของรายการสารคดี
 นั้นหนักไปในด้านความรู้ข่าวสารมากกว่าสัดส่วนของความบันเทิง ในด้านความบันเทิง
 จะออกมาในรูปของศิลปะการนำเสนอ องค์ประกอบรายการ เทคนิคการถ่ายทำ การ
 ตัดต่อ การให้เพลงและเสียงประกอบเป็นต้น เพื่อให้ผู้ชมชมแล้วคิดตา ตื่นใจ เพลิดเพลิน
 นำติดคามา ทุกข้อดี ทุกฉาก⁴

คำนิยามหรือความหมายของรายการสารคดีนั้นยังมีอีกมากมาย ผู้ผลิตรายการ
 สารคดีแต่ละคนก็จะให้ความสำคัญของรายการสารคดีที่แตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตาม
 ความหมายของรายการสารคดีพอสรุปได้ดังนี้คือ

1. จะต้องเสนอเรื่องราวที่เกิดขึ้นหรืออ้างอิงจากความเป็นจริงหมายถึงรายการ
 สารคดีจะต้องมีการค้นคว้าหาข้อเท็จจริงมาอย่างละเอียดถี่ถ้วนและนำเสนอข้อเท็จจริง
 นั้นมาเสนอต่อผู้ชมโดยให้ผู้ชมสามารถเข้าใจโดยกระจ่างถึงจุดอื่นของเรื่องนั้นในความหมาย
 เดียว

⁴ ปุ่มขุ ศุภสาร, " การจึกรายการสารคดี " เอกสารประกอบ
 คำบรรยายวิชาการจึกรายการวิทยุโทรทัศน์ (กรุงเทพฯ: มหามานคร : ัฒนะนิเทศศาสตร์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยนครราชสีมา), หน้า 207

2. มักเป็นเรื่องราวที่นิยมถ่ายทำในสถานที่ที่เกิดเหตุการณ์จริง ถ่ายทอดให้เห็นบรรยากาศของเรื่องราวนั้นได้อย่างสมจริง บุคคลที่อยู่ในเรื่องก็ต้องเป็นบุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์จริงซึ่งลักษณะเช่นนี้อาจทำให้รายการสารคดีต้องสูญเสียเวลาในการถ่ายทำมากกว่ารายการประเภทอื่นๆที่สามารถสร้างเหตุการณ์จำลองขึ้นได้

3. เรื่องราวและเนื้อหาที่น่าเสียดายกล่าวถึงเรื่องราวในอดีต เหตุการณ์ในปัจจุบันหรือสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคตก็ได้ แต่ที่สำคัญจะต้องไม่เป็นการสร้างเรื่องราวขึ้นเองโดยไม่มีข้อมูลหลักฐานเพียงพอ

4. เรื่องราวที่เสนอต้องเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมชักนำให้ผู้ชมกระทำสิ่งที่ดีหรือก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์โดยมีลักษณะการนำเสนอที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมโดยตลอดแทรกเนื้อหาสาระเข้าไปด้วย

5. รายการสารคดีควรคำนึงถึงเทคนิคในการผลิตรายการเพื่อให้เหมาะสมกับสื่อประเภทที่ใช้ในการถ่ายทอดสู่ผู้ชม เพื่อให้เรื่องราวที่ต้องการเสนอนั้นน่าสนใจดึงดูดความสนใจของผู้ชมให้สอดคล้องตามเรื่องราวนั้นอีกทั้งควรจะใช้เทคนิคในการนำเสนอที่ทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจเรื่องราวนั้นได้ง่ายและไม่เกิดความเบื่อหน่าย

ประเภทและรูปแบบของรายการสารคดีชุดลุลูตามันต์

โดยทั่วไปเราสามารถจัดประเภทและรูปแบบของสารคดีโดยยึดหลัก 2 อย่างนี้คือ

1. ประเภทของรายการสารคดีตามลักษณะของเนื้อหา
2. ประเภทของรายการสารคดีตามลักษณะการนำเสนอ

1. ประเภทของรายการสารคดีตามลักษณะของเนื้อหา ได้แก่⁵

1.1 รายการสารคดีทั่วไป มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราวทั่วไปที่จะให้ความรู้ ความน่าสนใจเป็นประโยชน์ต่อผู้ชมยิ่งกว่าที่จะเน้นสาระที่เป็นข้อเท็จจริงเกินไป

1.2 รายการสารคดีในโอกาสพิเศษ สารคดีประเภทนี้ผู้จัดสามารถหาข้อมูลได้ง่าย เพราะโอกาสพิเศษเท่านั้นที่มีการบันทึกหรือเก็บหลักฐานไว้แล้วมากมาย การจัดลำดับเนื้อหาอาจทำได้ในลักษณะการเล่าถึงบุคคล สถานที่หรือโอกาสนั้นๆว่ามีความสำคัญ ความเป็บบน หรือที่ประวัติที่ทางไร เกี่ยวกับผู้ชมอย่างไร การสรุปมักเป็นการให้ระลึกถึงความสำคัญของโอกาสพิเศษเท่านั้นแห่งของวัฒนธรรม ประเพณี สังคมและประวัติศาสตร์

1.3 รายการสารคดีท่องเที่ยว เนื้อหาของรายการจะชัดเจนเพราะเน้นเรื่องสถานที่ท่องเที่ยว ประวัติความเป็นมา สิ่งที่น่าสนใจ วิธีการเดินทาง การเตรียมตัวที่หลักอาศัย คำใช้จ่าย

1.4 รายการสารคดีเชิงวิจารณ์ เนื้อหาเน้นหนักในข้อเท็จจริงการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ การวิเคราะห์ปัญหา การแก้ปัญหา การทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รายการประเภทนี้ก่อนจบมักทิ้งเรื่องราวไว้ให้ผู้ชมขบคิดต่อไป

1.5 รายการสารคดีเชิงข่าว สารคดีเชิงข่าวจะมีเนื้อหาสืบเนื่องมาจากข่าวที่น่าสนใจทั้งสิ้น เป็นการเสนอเบื้องหลังข่าวในแง่ของข้อเท็จจริงและเรื่องราวความเป็นมาจากคนส่วนต่างๆหากเป็นข่าวเกี่ยวกับบุคคลสองฝ่าย ต้องเสนอข้อเท็จจริงให้ทุกกรรมกัทั้ง 2 ฝ่าย ไม่ควรแทรกความคิดเห็นส่วนตัวลงไป ข่าวที่นำมาทำเป็นสารคดีนี้มักเป็นข่าวที่ยังมีปัญหาค่าชวัญกันอยู่

จากการแบ่งประเภทสารคดีตามลักษณะของเนื้อหาทำให้เราสามารถจัดสารคดี
ช่วงยุคตามนี้ได้ว่า

1. รายการสารคดีทั่วไป เพราะมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องราวทั่วไปที่จะให้ความรู้
ความน่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อผู้ชมยิ่งกว่าที่จะเน้นสาระที่เป็นข้อเท็จจริงเกินไป

2. รายการสารคดีในโอกาสพิเศษ คือเนื้อหาสารคดียุคตามนี้บางเรื่องจะมี
เป้าหมายบุคคล สถานที่หรือโอกาสพิเศษต่างๆ เช่นงานเทศกาลต่างๆ เช่นงานไหลเรือไฟ
จังหวัดนครพนม งานแข่งบอลลูกขนานาชาติ จังหวัดอยุธยา เป็นต้น

3. รายการสารคดีท่องเที่ยว สารคดียุคตามนี้บางเรื่องจะเกี่ยวข้องกับสถานที่ท่องเที่ยว
ประวัติความเป็นมาของสถานที่นั้น

2. ประเภทของรายการสารคดีตามลักษณะการนำเสนอ โค้แก

2.1 รายการสารคดีเต็มรูปแบบตลอดรายการ เป็นลักษณะรายการสารคดีที่มี
เนื้อหาในด้านความรู้ ข่าวสาร และเรื่องราวที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ชมโดยที่เนื้อหาสาระ
ของรายการจะดำเนินเรื่องตัวเอกของเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนั้นจริงๆ ประกอบกับ
การบรรยายข้อเท็จจริงหรือเล่าเรื่องประกอบให้ผู้ชมรับรู้ประวัติความเป็นมาของเหตุการณ์
ต่างๆ ตั้งแต่ต้นจนจบ อาจมีการสัมภาษณ์ สอบถามความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องบ้างแต่
ก็เป็นเพียงสั้นๆ ครั้งละ 1-2 นาที สารคดีเหล่านี้อาจเป็นตอนเดียวจบ หรือหลายตอนจบ
ก็ได้ แต่ทั้งนี้เรื่องราวนั้นๆ จะมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใด เช่นรายการสี่พวง
แก้ว ความรู้คือประทีป หลายชีวิต



2.2 รายการสารคดีที่เป็นส่วนหนึ่งของรายการอื่นๆ

รายการสารคดีประเภทนี้มักเป็นรายการสารคดีสั้นๆที่แทรกอยู่ในช่วงโฆษณางานหนึ่งของรายการรูปแบบอื่นๆอาจอยู่ในรูปแบบของรายการนิตยสาร เช่น รายการสุริยาคาหาวาน จะมีรายการสารคดีสั้นๆมีเนื้อหาสาระเบาๆบรรจุไว้ในช่วงหนึ่งของรายการ หรือในรายการข่าว เช่น รายการคุณภาพชีวิต ที่อยู่ในช่วงข่าวภาค 20.00น.ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 อ.ส.ม.ท. หรืออาจอยู่ในรายการเกมส์โชว์ เช่น สารคดีชีวิตสัตว์ ในรายการนำรึกนำลึน สารคดีท่องเที่ยวในรายการเกมเบ็คโลก และสารคดีลึกลับตามนัค ในรายการมาตามนัคก็จักเข้าประเภทนี้ด้วย

2.3 รายการสารคดีที่น่าสนใจในรูปแบบนิตยสาร เป็นรายการสารคดีที่มีเนื้อหาสาระประกอบคัวยเรื่องย่อยๆต่างๆกัน แต่เรื่องย่อยๆหลายเรื่องรวมกันอยู่ันจะเป็นลักษณะของสารคดีหังสับ ซึ่งจะมีการเชื่อมโยงเรื่องย่อยๆเหล่านี้ให้เข้ามาเป็นรายการเดียวกันอย่างสอดคล้องกลมกลืนกัน เนื้อหาที่น่าสนใจมักเป็นเรื่องราวที่แปลกใหม่ ผู้ชมไม่เคยพบเห็นมาก่อน มักจะเป็นเรื่องสั้นๆความยาวประมาณ 5 นาทีต่อเรื่อง โดยมีพิธีกรดำเนินรายการเพื่อเชื่อมส่วนย่อยต่างๆให้ต่อเนื่องกัน และมีผู้ช่วยพิธีกรดำเนินรายการในแต่ละส่วนถ้อยถ้อยคัวย พิธีกรจะใช้ภาษาพูดที่เป็นกันเองกับผู้ชม และมีลีลาความสามารถเฉพาะตัวเป็นสิ่งที่ดึงดูดความสนใจของผู้ชมให้ติดตามเป็นประจำ ในปัจจุบันรายการสารคดีลักษณะนี้เป็นที่นิยมในหมู่ผู้ชมมากที่สุด เพราะมีเนื้อหาหลากหลาย แต่ละเรื่องเสนอเพียงสั้นๆไม่น่าเบื่อ เช่น รายการตามไปกู รายการทำพิธีสุนั รายการลึกลับขอมมา

2.4 รายการสารคดีที่น่าสนใจในรูปแบบของละคร รายการสารคดีในลักษณะนี้

มักนำเอาเรื่องราวในชีวิตจริงส่วนหนึ่ง หรือเหตุการณ์ที่เด่นชัดประทับใจมานำเสนอในรูปแบบของละครจำลองออกมาให้ผู้ชมได้รับชม ได้รับความรู้กัน เนื้อหาของรายการจะเป็นเรื่องราวในชีวิตจริงซึ่งอาจมีการดัดแปลงบ้างเล็กน้อยเพื่อความเหมาะสม และจะมีพิธีกรดำเนินรายการในช่วงแรกและในช่วงสุดท้ายมักเชิญผู้ที่เป็นเจ้าของเรื่องราวนั้นมาพูดคุย สัมภาษณ์กัน เพื่อเป็นการยืนยันเหตุการณ์นั้นอีกครั้งหนึ่งเช่น รายการฝันที่เป็นจริง นับได้ว่าเป็นลักษณะการนำเสนอรายการสารคดีแนววิหามันในลักษณะสารคดีถึงละครที่ค่อนข้างได้รับความนิยมจากผู้ชมอย่างมาก

สรุป จากการแบ่งประเภทของสารคดีตามลักษณะของเนื้อหาและแบ่งตามลักษณะการนำเสนอ นั้น ทำให้เราสามารถแบ่งสารคดีชุดคุยตามนี้ได้ว่า เป็น

- รายการสารคดีทั่วไป
- รายการสารคดีในโอกาสพิเศษ
- รายการสารคดีท่องเที่ยว
- โดยมีลักษณะการนำเสนอแบบ เป็นส่วนหนึ่งของรายการอื่นซึ่งหมายถึง

รายการมาตามักนั้นเอง

สำนักหอสมุด

ที่มาของรายการสารคดีช่วงลูขตามนัด

เนื่องจากเทพสารคดีจากประเทศญี่ปุ่นในชุดที่สี่ของที่สุดราคาสูง และสต็อกก็
มีเหลือน้อย ทีมงานบริษัทมาตามนัดจึงตัดสินใจถ่ายทำสารคดีนี้เอง โดยเริ่มถ่ายทำเรื่อง
ในเมืองไทย เพราะประเทศไทยมีเรื่องน่าสนใจมากมาย และในเรื่องของโครงเรื่อง
ก็คือเนื่องจากของญี่ปุ่น เริ่มแรกเลือกเรื่องที่เป็นที่สุดของที่สุดของประเทศ อาจใหญ่
ที่สุด เล็กที่สุด ตอนหลังก็เปลี่ยนมาเป็นเรื่องแปลกๆหรืออะไรก็ได้ที่สามารถตั้งเป็นคำถาม
ได้ให้คนเล่นเกมส์ได้สนุก สำหรับสารคดีที่สุดของที่สุดที่ซื้อมาจากญี่ปุ่นนั้น ทางบริษัท
มาตามนัดซื้อมาจากบริษัทตัวแทนโฆษณา คือบริษัท เคนลี ซึ่งเป็นผู้รายการจากญี่ปุ่นว่า
มีเรื่องไหนน่าสนใจ แล้วก็เอามาถ่ายที่เมืองไทย โดยการซื้อขายจะซื้อขายกันทั้งตอน
หรือทั้งหมดในตอนหนึ่งๆ เช่นถ้าจะซื้อเทพ "ลูขตามนัด" ก็ต้องซื้อรายการมาตามนัดไป
ทั้งตอน โดยมีบทให้ด้วย

วิสิฎาภรณ์ คุณ วิโลกรณ์ จงกลวัฒนา ผู้กำกับรายการมาตามนัด

วันที่ 10 ธันวาคม 2532 ที่บริษัทมาตามนัด